

A Bibliából olvasott gyilkosainak

Dorothy nővér küzdelme Brazília kisparasztjaiért

2005. február 12-én történt Pará brazil szövetségi államban. A 73 éves apáca, Dorothy Stang gyilkosai előtt áll, s a Bibliából olvas föl nekik. „Ez rossz” – mondta a gyilkos és kísérője. Majd három lövést adott le. Erről a történetről beszámoltak a brazil újságok.

A nemzetközi médiumokban csönd lett Dorothy Stang, egy brazil útlevel-lel rendelkező, USA-beli nő meggyilkolása körül. De Braziliában egyik napról a másikra szimbólummá vált „Dorothy nővér”, ahogyan országszerte nevezik. A környezetvédőknek és a földnélküliek mozgalmainak az a reményük, hogy halála nem volt hiába. Azt kívánják, hogy Lula da Silva elnök most végre elsődleges üggyé nyilvánítsa az Amazonas-vidék megoldatlan környezetvédelmi és földtulajdoni kérdéseit.

És íme: Lula elnök a gyilkosság után rögtön cselekedett. Először kétezer katonát küldött abba a régióba, ahol a gyilkosság történt, hogy azok támaszai legyenek a környezeti hatóságoknak, az agrárreformmal foglalkozó hatóságoknak és a rendőrségnek a földek ellenőrzésében. Am két hónappal a gyilkosság után a katonák ismét elvonultak.

Sokkal fontosabb volt Lula elnök második intézkedése: több régiót „a környezetnek megfelelő hasznosításra” tartott fenn. A hatóságok által regisztrált családok ezeken a területeken csak gyümölcsöt és mogyoróféléket termeszhetnek, halászhatnak és csekély mértékben a fát is felhasználhatják. A régió ily módon mindazok kezében van, akik ott élnek. A magántulajdon tilos. Az állattenyésztőknek és a nagybirtokosoknak ide nincs bejárásuk.

Dorothy Stang, aki a Notre Dame de Namur rendbe tartozott, harminc éven át tevékenykedett az Amazonas-regió földreformtervei érdekében – barátokat és ellenségeket szerezve ezzel magának.

Pará szövetségi állam parlamenti képviselőinek kamarája 2004-ben a „Pará díszpolgára” kítüntetést adományozta neki. Mindenesetre egy évvel korábban Anapunak, annak a kisvárosnak az önkormányzata, ahol Dorothy élt, „nem kívánt személynek” minősítette. Ez azonban nem akadályozta abban, hogy 600 elszegényedett családjáért dolgozzék. A hatóságok 100–100 hektár földet bocsátottak ezek rendelkezésére – kemény környezeti kötelezettségeket róva rájuk: az erdőnek csak 20%-át volt szabad kiirtaniuk, ezt is csak lépésről lépésre, úgy, hogy minden évben legfeljebb a fák 3%-a eshetett a láncfűrészek áldozatául. A cél az volt, hogy életteret biztosítsanak az embereknek, s ugyanakkor megóvják a környezetet.

A földnélküliek és a bennszülöttek védett területeiért folytatott küzdelmével Dorothy nővér egyre több ellenséget szerzett magának. 1999-től kapott halálos fenyegetéseket. Ez év február 9-én, három nappal meggyilkolása előtt a szövetségi főváros egyik nyilvános rendezvényén tájékoztatta Nilmário Miranda brazil emberjogi minisztert a halálos fenyegetésekről, ám ezeket senki sem vette komolyan. Dorothy nővér sem rendőri védelmet nem kapott, sem más intézkedéseket nem hoztak biztonsága érdekében. De ő maga sem hitte, hogy a fenyegetéseket valóra váltják.

Azóta egyre inkább megmutatkozik, hogy az apáca meggyilkolását gondosan előkészítették. Vitalmiro Bastos de Moura nagybirtokos, aki állítólag elrendelte a gyilkosságot, hat heti bujkálás után megadta magát a rendőrségnek. Beismerte, hogy más nagybirtokosok adtak neki autót és repülőgépet a meneküléshez. A kihallgatáson azt állította, hogy ő csak közvetítő volt, akinek tovább kellett adnia a megbízást két bérgyilkosnak. Megbízóként nagybirtokosok, fafeldolgozók és földcsempészek, ún. „grileirosok” egy csoportját nevezte meg. (A „tücsök” portugálul „grilo”, többes száma „grilos”. A „grileiros” többes számú alak, azt jelenti: „tücskösök”, ti. a tücsökkel valamit csinálók.) „Grileirosok” azok az emberek, akik illegálisan szereznek földtulajdon, mégpedig oly módon, hogy tücskök segítségével hamisítanak okmányokat. A dokumentumokat eleven tücskökkel együtt egy fiókba zárják, a tücskök vizelete eloszlik a papírokon, azok megsárgulnak és foltosak lesznek, s olyan régieknek látszanak, mint a tulajdoni okmány hamisított dátuma.

Az adott földre vonatkozó hamis papírok beszerzése azonban csak az első lépés. Ezután elűzik azokat az embereket, akik ott élnek. A hamis papírok előterjesztésében a helyi rendőrség és igazságszolgáltatás is segítkezik. Mindenesetre sok kisparaszt és földmunkás, mogyoró-gyűjtőgető és halász már nem hagyja, hogy olyan könnyen elűzzék arról a földről, amelyen évek vagy évtizedek óta él. Akinek nincs tulajdonosi papírja, az is tudja, hogy időközben jogossá vált az állami földek használata. A földnélküliek az alkotmányban gyökerező jogot szereznek a földbirtoklásra, ha öt évnél hosszabb

ideig élnek magánterületen – feltételezve, hogy a tulajdonos parlagon hagyja azt.

De aki nem hagyja el önként azt a földet, amelyet a grileirosok követelnek, állandó veszélyben él. Azok ugyanis gyakran fogadnak fel fegyveres „pisztóleirosokat”, akik nem riadnak vissza a túlkapásoktól és gyilkosságoktól. Pará szövetségi államban az elmúlt tizenhét évben több mint 500 embert gyilkoltak meg – és ezek a gyilkosságok sokkal inkább függtek össze a földkonfliktusokkal, mint Brazília más részein. A föld ugyanis rendkívül kívánatos az extenzív állattenyésztés számára. Azok a nagybirtokosok, akikről a letartóztatott megbízó, Moura beszélt, szintén állattulajdonosok és földeladók. Moura szerint éppoly gondtalanul adják tovább az illegális földeket, mint ahogy inget váltanak, engedély nélkül irtják az őserdőt, s némelyikük magas hatóságok korrupciós ügyeinek részese.

További gyanúsított Yoaquim Petrola, egy fafeldolgozó gyár tulajdonosa. Két évvel ezelőtt keményen megtámadta Dorothy nővért. Az ok: Dorothy nővér tájékoztatta a nyilvánosságot arról, hogy Petrola állami földeken dolgozó munkásokat üzött el, s a szóban forgó állami földeket magának igényelte. Petrola erre halállal fenyegette meg Dorothy Stangot. A földkonfliktusokat vizsgáló parlamenti bizottság most elrendelte, hogy ellenőrizzék Petrola és egy másik faiparos bankszámláit, telefonbeszélgetéseit és adóbevallásait.

„Sokan akarták félreállítani Dorothy nővért. Útban volt” – mondja kendőzetlenül Nilo d’Ávila, az Amazonas-regió egyik Greenpeace-aktivistája. A földkereskedők gátlástalanok. Még ha Dorothy Stand ismert volt is, senki sem akadályozta meg a gyilkosokat abban, hogy a nyílt utcán lelőjék. „Most ismertté vált az Anapu körüli terület, ez a transz-amazóniai senkiföldje”, mondja d’Ávila. Számára nagy csapás volt Dorothy Stang halála, de gyászában is reménykedik, hogy legalább a halála pozitív következményekkel jár majd a kisparasztok és a földnélküliek számára, akikért olyan bátran kiállt: „Korábban senkit sem érdekelt ez a vidék, most fölfigyeltek rá a médiumok. Dorothy nővér erőszakos halála változásokat hoz majd Pará államban. Olyan változásokat, amilyenek Acre szövetségi államban már érvényre jutottak. Ott Chico Mendes őserdő-aktivistát gyilkoltak meg tizenhét évvel ezelőtt.”

Gudrun Fischer